

Politikai
röpiratok

108.

108
867 ✓
NÉPSZERÜ

É R T E K E Z É S

GABONATERMESZTŐ JOBBÁGYAINKHOZ

I. A' GABONÁNAK HIBÁS KEZELÉSE,

II. ROSZ ELTARTÁSA,

III. PÁLINKÁRA FORDÍTÁSA

ÉS IV. A' TAKARÉKMAGTÁROK' SZÜKSÉGESSÉGE

FELŐL

TEKINTETES NEMES

ESZTERGOM VÁRMEGYE'

1845. OCT. 28. TARTATOTT

KÖZGYÜLÉSI HATÁROZATÁNÁL FOGVA

A' NÉP' FÖLVILÁGOSÍTÁSÁRA

SZERKESZTVE

R. J. TB. ÁLTAL.

4.

B U D Á N ,

A' MAGYAR KIRÁLYI EGYETEM' BETŪIVEL.

1846.

7

NYERSZÉRI

H. T. R. K. H. E. S.

GABONNAI NYERSZÉRI

I. A. GABONNAI NYERSZÉRI

II. ROSE KÖNYVÉNY

III. PÁLYKÁRA FORDÍTÁSA

IV. A. TÁRKANNYERSZÉRI. NYERSZÉRI

NYERSZÉRI

NYERSZÉRI NYERSZÉRI

NYERSZÉRI NYERSZÉRI

1855. OCT. 28. NYERSZÉRI

KÖNYVÉNY NYERSZÉRI NYERSZÉRI

A. NYERSZÉRI NYERSZÉRI

NYERSZÉRI

B. NYERSZÉRI

NYERSZÉRI

A. NYERSZÉRI NYERSZÉRI

NYERSZÉRI

Jámbor atyámfiak, gabonát termesztő jobbágyok! kik a nap és hőség' terhét viselitek, de fáradságtok' gyümölcsét gyakran nem izlelitek, különösen hozzátok szőlök ezen értekezésben. Ime tek. ns. Esztergom' vármegye sorso-
tokra atyai gonddal ügyelvén, állástokon javítani akarván minden áldozatra kész, mellyel rajtatok segíthet. Erre nézve a' mult évi szűk termésből eredhető nyomort enyhítendő 's jövőre is elhárítandó, a' föllebb irt napon azt határozta: hogy a' t. cz. földes urak f. sz. birák által kérettessenek meg, miként magtáraikat egészen ki ne ürítsék, nehogy a' bekövetkezhető nagyobb szükség üresen találja megyénetek; a' jobbágyakat pedig oda utasította: hogy vermeikben levő 's nedvessége miatt fülledésre hajló gabonáikat szedjék föl, száraz helyen tartsák, el ne vesztegessék, pálinkára ne fordítsák; jövedőre pedig hasonló szűk termésből származható inség' eltávolítására takarékmagtárok' fölállítást határozta el. Melly vármegyei határozat' három pontjainak jótékonyosságát hogy megértsetek, és megértve hasznatokra fordíthassátok: keletkezett ezen értekezés; mellyet, ha elfogulatlanul fogtok olvasni, látni fogjátok ebben, mint tükörben sok hibáitokat, rossz szokásaitokat, mellyekhez ragaszkodva mindig inkább süllelni, szegényedni fogtok; ellenben a' jó tanácsokat elfogadva bizonyára segíthettek magatokon, mivel gyakran saját kezetekben van a' segédeszköz, csak azt használni el ne mulasztátok. Annál inkább hiszem tehát, hogy kész szívvel fogadjátok az őszinte utbaigazítást, mivel ennek célja egyedül az: hogy ti boldogabbak lehessetek.

Hazánk olly jó termő földdel bir általában, hogy annak csak középserü termését is e' nép el nem fogyasztja, és a' boldogabb vidékek, mint egész Banát, Nyitravölgye, Rábaköz stb. elegendő gabonával ellátják terméketlen vármegyeinket is, millyenek Árva, Liptó, Trencsén stb. Azonban e' részeken a' gabona mindig drágább, mivel vasutaink, hajózható folyóink, csatornáink, de csak jó kőutaink se levén, rosz utakon annyi mértföldre a' gabonát olcsón szállítani nem lehet.

Hogy országunkban elég gabona terem, azt tapasztalásból is tudjátok, de még inkább elhihetitek, ha megfontoljátok, hogy Magyarország maga körülbelöl évenként mintegy tizedfél millio mérő buzát; 29 millio mérő rozsot és kukoriczát; 14 m. m. árpát; és 26 m. m. zabot; — 's így közel 80 millio mérő gabonát termeszt.*) 'S valljon mi oka lehet mégis, hogy e' temérdek mennyiség mellett csak egy évi rosz termés is nagy drágaságot, sőt kétévi szűk termés még éhséget is idéz elő?! Ennek főoka a' gabona' elvesztegetése és takarékmagtárák' hiánya országunkban. Ha nálunk — mint gyakran — bő a' termés, igen hitvány ára van a' gabonának, és népünknek az a' rosz szokása, hogy akár szorult a' gabona' árára, akár nem, gabonáját silány áron is elvesztegeti. Jönnek ugyan országunkba külkereskedők is, kik a' gabonát temérdek mennyiségben vásárolják és hajókon kiviszik; de ezeknek többnyire a' zsidók adják el a' gabonát, kik a' néptől azt igen olcsó áron fölszedik, 's így a' nyereség nem a' termesztőé, ki fáradozott, izzadozott; hanem a' kereskedőé.

Ha közlekedésre több alkalmas utaink volnának, és népünk a' kereskedésre szokottabb, alkalmasabb, maga egyezkedhetnék a' külkereskedőkkel, de mivel ennek útját módját nem érti, végre is a' zsidó végzi ezt helyette tetemes nyereséggel. Vannak ugyan már ittott derék ma-

*) Lásd : „Még egy Terra incognita“ czímű könyvet gr. Lamberg Ferencztől 166—8 lapon.

gyar hajós gabonakereskedőink p. o. Komáromban, vannak némelly jobbágyaink is, kik — noha csekély mennyiségben — gabonával kereskednek, és őszi, téli időkben, midőn ők 's lovaik munka nélkül vannak, a' bevásárlott gabonát távolabbi piacokra szállítják, és fáradságuk' jutalmát látják is. De hány jobbágy hever inkább otthon a' bűzös, fűtött, néppel tömött, egészségtelen légü házában kandallója mellett ('s ez oka, hogy télen annyi beteg van faluban) mint illy munka által nyereszkeskednek! sőt egyéb fuvarba sem indul, hanem tesped; jóllehet a' szorgalmas gazda téli időben legalább háza körül dolgoztat, házfödület, kerítéseket javítgat, faszerszámokat készítget, kosarakat kötöget 'stb. De mind e' mellett csak az marad a' főhiba, hogy jobbágynépünk gabonáját tüstént nyomtatás után elvesztegeti, azt a' zsidó ekkor olcsón megveszi, nagy mennyiségben összegyűjtve tartja, és hányszor történik meg, hogy a' jobbágy kikeletre, midőn már kenyere elfogyott, ugyanazon zsidótól saját gabonáját vásárolja vissza, de bezeg megfizeti érte a' téli szállásbért! Azonban vizsgáljuk meg már, miben áll jobbágyainknál

I. A' gabona' hiányos kezelése és vesztegetése.

Mindenek előtt gazdaságosabb volna, a' buzát is takaró kaszával kaszálni, mint aratni; így a' szem tisztábban juthatna a' pallásra; az aratásnál több szem hull ki, a' kaszálást kevesebben végezhetnék, és rövidebb idő alatt; az aratók sokan vannak, sokáig kell őket tartani, nekik részt adni; amugy a' szalma is több, ebből jó trágya is több lenne. Hanyagul kötik a' kéréket, a' kereszteteket is rendetlenül rakják, mellyeken az eső, szél sok kárt tesz; betakarításnál ezeket kiméletlenül hányják vetik, a' szekerre ponyvát teríteni fölöslegesnek tartják, ez oka, hogy a' kihullott szemekből a' földek aratás után úgy zöldellenek, mintha bevetették volna! Ügyetlenül rakják

össze gyakran az asztagot is, az eső-víz tehát ezt is könnyen átjárja, nagy részét megrontja, ez által romlik meg a' jó is, nedves lesz, innét zsizsik, füledés, a' vetnivalóban pedig üszög származik. Vajha minden gazda pajtát építene magának, ennél okosabbat, gazdaságosabbat alig tehetne, bezeg kifizetné ez árát kevés idő múlva, ebbe tehetné takarmányát is, hát ebből mennyi romlik meg oda kün?! Illy pajtával birnak a' németek; de ennek nagy hasznát már sok jobbágyaink is átlátták, és pajtákat emeltek, ezek alatt biztosan áll az asztag. De mennyit fölemésztenek még a' lovak is tunya nyomtatásnál, holott ez mind megmaradna, ha a' gabonát cséplnék, hanem ezt restelik jobbágyaink, pedig nem olly nagy mennyiségben levén gabonájok, könnyen megtehetnék. Kítől telik, cséplőgépet is jó volna szereznie, ennek kevés költséggel igen jó eredménye van. Hisz' ugy-e ez mind csekélység? számítsuk csak kevéssé, mennyi vész így el. Gazdák állítják, hogy minden kereszt nyomtatásnál mintegy $\frac{1}{4}$ p. mérőt esznek meg a' lovak, tehát olly gazdának, kinek p. o. 80 kereszt gabonája van, 's minden kereszt ad egy szaput, közel 20 p. mérő emésztetik föl; de tegyük, hogy az egyszer jól lakott vagy gyorsabban hajatott lovak nem esznek meg ennyit; azonban a' főnirt veszteségnek minden esetre fele, sőt harmada is sok! főkép ha azt is figyelembe vesszük, mennyit esznek meg a' gondatlan nyomtatás körül a' baromfiak is, holott ezek olcsóbb szemmel is tápláltathatnak.

Sok hiba követtetik el a' szórás és szelelésnél is, nem várnak rá alkalmas időt, sok szemét marad közte, ez is rontja a' gabonát! a' szelelő rosta ezt gazdaságosan pótolná, és nem sokba kerül! A' polyvát sokan kün hagyják, pedig vajmi jó volna ez is a' németországi gazdák példájaként fészerekbe gyűjtve 's megtakarítva télen a' marháknak. Higyétek, a' sok apróság nagy mennyiséget tesz évenként.

De még több hiba és vesztegetés követtetik el a' gabonaeltartásnál. Itt arra kellene leginkább ügyelni,

hogyan az eltartásra készített gabona jól tiszta és száraz legyen. Azonban mennyi ebben a' hiba, ti magatok legjobban tudjátok. És hová szokjátok tenni gabonátokat? nemde többnyire vermekbe? jó volna ugy-e, ha magtárotok volna, vagy legalább alkalmas, tiszta, szellős pallástok? de mindez nincs; ha még ezen vermek jól volnának gabona alá elkészítve, szalmával jól kipörköltve, kibélelve, dobos, száraz helyen, csak elállna egy pár évig benne a' gabona; de hányszor történik ezekben hiány, midőn a' gabonát nedves időben is töltitek, kellen a' vermet be se csináljátok, mellőle a' pocsolyákat le nem vezetitek, a' havat télen le nem söpritek 'stb. mi történik tehát? a' gabona megnedvesül, megfülled, elromlik, vetésre alkalmatlan, zsiszikes, üszögös lesz. *) De a' gondatlan gazda gabonája a' palláson is megromlik, ha nem szellőzi, forgatja, porból ki nem rostálja.

Már, mivel a' röst gazda tisztátlan gabonájának épen elállása felől a' most említett okoknál fogva nem biztos; ismét egy okot lát gabonáján mentül előbb kiadni. Ebben segedelmére van gyakran a' könnyelmű gazdasszony is. Jönnek a' fazekasok és egyéb illy edénynyel vagy mással nyereszkezők, ezektől ők buzáért edényeket vagy más mit cserélnek; kötényenkint hordogatják a' buzát, és e' drága kincset apródonkint pazarolják, **) 's így a' sok ki-

*) Üszög ellen legjobb ovószert, ha mindig száraz és jól érett gabonát hagyunk, tiszta helyen tartjuk, és ha üszögről gyanus, vetés előtt oltatlan vagy oltott mézporral fölkeverjük.

**) Szeretik ugyan jobbágyaink a' gyümölcsöt is; de fát ültetni, azt szemzés, párosítás, oltás 'stb. által nemesíteni, a' már felnöttet hernyótól, cserebogaraktól, nyavalás kergétől tisztogatni, öntözgetni restelik, csak a' készet szeretik; pedig szorgalmas gyümölcsstermesztéssel sok pénzt is szerezhetnének. 'S mennyi üres és hasztalanul álló helye van egy jobbágy-nak belső telkén, udvarán és egyebütt, hol sok gyümölcsfa elállhatna, és ezek közt a' hasznos szederfa! Bezeg nem tűr a' szorgos német paraszt csak egy lépésnyi földet is használat nélkül.

csiny ismét nagy mennyiségre rúg. De lássuk káros voltát annak is már, hogy sok jobbágyaink által

II. A' gabonaneműek vagy egyéb kenyérpótlékok, sokféle veszteséggel és gyászos következtésekkel ama' veszedelmes italtra, a' pálinkára fordítatnak.

Ezen utálatos ital az, melly népünket végpusztulásra jutatja; avagy nem mindennapi szomorú példa-e? hogy ez vagy ama' jobbágy kifogyott, kiböcsültetett, és ha jól vizsgáljuk, annak oka a' pálinkaivás volt. Veszni kell annak, ki erre szokott, érezni fogják ezt gyermekei is. Menj végig egy faluban, alig látsz öreg embert; de látsz sok sáppadt arczu és satnya embereket, ezek mind, vagy legalább többnyire a' pálinkaivás' czégérései; mert e' szesz ital lassankint emészti a' beleket, innen van, hogy a' pálinkaivó keveset eszik, mivel gyomra emésztő erővel nem bír; minthogy azonban az ételtől jön az erő, ilyennek ereje nem lehet. A' pálinka erőt nem ad, sőt azt igen fogyasztja; föltüzesíti, fölhevíti ugyan, 's ugy látszik, mintha erőre ingerelné az embert, mint ezt a' tudatlanok tartják; de ez csak olyan, mint hideglelésben a' forróság, mellyet bágyadtság és gyöngülés követ, és mivel a' pálinka szesz ital levén, gőzével a' velőt megtámadja, kábít és ostobává teszi az embert; a' mint ezt tapasztaljuk is, hogy a' pálinkaivók többnyire nehéz eszüek. Mérge a' vérbe átszivárog, ezt megrontja és nyaválakat okoz, mellyek a' gyermekekbe is átmennek; ez oknál fogva a' pálinkaivók' magzataik halaványak, egészségtelenek szoktak lenni. Az illy ivónak betegségben még az orvosság se igen használ, mivel a' megrontott belekben kellő hatást nem eszközölhet, és, mint igen sok példa bizonyítja, a' megronsolt belek' hirtelen szakadása miatt a' pálinkaivók rögtön halállal mulnak ki. Egy plébános ur több évek alatt szorgalmasan följegyezvén azokat, kik plébániájában hirtelen, 's

így nagy részben a' betegek' szentségeinek fölvétele nélkül haltak meg, azt tapasztalta, hogy ezek majd mindnyájan pálinkaivók voltak. De bizonyítja ezt a' tapasztalás egész Európában. Angolhonban annyira elhatalmazott a' nép közt e' méregital, hogy végre a' pálinkafőzőházak törvényes uton eltöröltetni rendeltettek; mivel az orvosok azt állíták, hogy a' cholera se pusztítja ugy az embereket, mint a' pálinka. „Nincs — mondá már Pláto böles — olly döghalál, melly az országokat annyira rontsa, mint a' részegség.“ De a' szent irás is bizonyítja: „Sokan elvesztek um. részegség miatt; a' ki pedig visszatartóztatja magát, életét hosszabbítja;“ (Eccl. 37.) és „Vigyázzatok magatokra, ne terheljétek szíveteket jóllakással és részegséggel.“ (U. o. 21.)

Valóban csodálatos, hogy népünknek szeme még föl nem nyilt ennek belátására; sőt naponkint inkább terjed e' veszedelmes itallali élés, mi több, még az asszonyok is gyalázatosan rászoknak ez utálatos italra, kocsmából titkon kötény alatt is viszik a' butykosokat, és nem ritka tünemény már tántorgó részeg asszonyokat is látni méltó undorodással. Némellyek kisdedeiket is elvezetik, vagy ölükben viszik a' kocsmába, és már kis korukban kínálgatva e' méregitalal, rászoktatják, ez által okozandó szerencsétlenségök és testi lelki halálukért Isten' ítélőszéke előtt kemény számot adandók. Ugyanis mit várhatsz erkölcsi tekintetben a' pálinkaivótól? Vétket vétekre halmoz; a' torkosság már magában a' hét főbűnök közé való. Az ittas ember szitkozódik, káromkodik Isten és szentei ellen, botránkoztatja az embereket „jaj pedig annak az embernek, um. az Irás, kitől botránkoztatás jő“. A' tántorgó, utczán heverő részegzet látják az ifjak, látják saját gyermekei állatias fertelmében, 's mikép lehet azután ilyen iránt szeretet 's tekintély a' gyermekekben? „Jaj annak, mondja ismét üdvözítőnk,

ki csak egyet is megbotránkoztat a' kisdedek közül; méltó volna, hogy malomkő köttessék nyakára és a' tenger' mélységébe meríttessék." Le van ilyenben alacsonyítva az emberi méltóság; már fajtalankodik, már dulful mint az ordító oroszán, fölzaklatja az egész házat, eget földet összehord, botrány minden cselekedete, hogy méltán mondotta egy bölc: „Semmit a' sátán úgy nem szeret, mint a' részegséget, mert ez a' gonosz-ságnak anyja és kutfeje.

De hogy mehet illyennél a' gazdaság is, könnyen elgondolhatod. Már az ivás magában nagy pazarlás. De hogy is tarthatna illy részeges ember rendet gazdaságában, háznépe, cselédei között? Kárba megy, elvész azon hajó, mellyen a' kormányzónak feje kábult, szeme homályos. Hányszor láttunk részeg embert vásárokon, hol pénzét, jószágát elvesztette; eladásban vevésben őt rútol megcsalták; lovait részeg fővel hajtván, azokat kocsijával együtt megrontotta. Beáll azután a' pörpatvar és minden gonosz. Azért, vajmi dicséretesen cselekesznek már most az uradalmak, mellyek se birói, sem esküdti, sem egyéb hivatalra nem jelelnek ki olyant, ki pálinkát iszik és részegségről ismeretes. Azt mondod talán atyafi: hisz mindennap két krajczárú pálinka még nem visz jégre, én pedig többet nem iszom. De barátom! abból bármilly csekély rész is csak méreg; és jó kedvben, multságban igen könnyen túlmegy e' mértéken, 's az a' gonosz természete van az ember' gyomrának, hogy lassanként hozzá szokván mindig többet kíván, míg végre, észre se veszed, rabja leszesz. Hisz' a' legnagyobb ivók is kicsinyen kezdeték. Azonban az a' mindennapi két krajczár is sokra mehet ám, pedig a' jó gazda minden krajczárt megkimél. Csak a' naponkinti két krajczár is évenkint 12 forintot teszen. Nemde ez is jó volna másra, mi az egészségnek sem ártana; de vigyázz, ne csalódjál, előbb csak magad iszol, de melletted arra többen is szoknak, 's végre ők is meg-

kivánják rendesen a' két krajczárárut, és könnyen fog történni, hogy a' házbeli 5-6 személy' ivására évenként mintegy 72 forintot adsz ki, 's ha mértékletlenül isztok, két, három annyit is!! és mire? egésségrontó veszedelmes méregre! Meg fog történni az is, hogy a' pálinkát rovásra hordatod a' zsidótól, vagy olykor zálogra kapsz; de majd megveszi ennek árát rajtad jó kamattal. Még nyomtatod gabonádat, már lesni fog zsákkal, és elviszi fáradságod' drága gyümölcsét a' megvett pálinka' árában, vagy barmodat és egyéb jószágodat ragadja el, ha fizetni nem tudsz fele árában. Mehet azután itt jól a' gazdaság, hol ennyi pusztulása van legbecsesb természetnyednek? Ez oka édes atyámflai, hogy napról napra pusztultok, fogytok, koldusbotra juttok. Ennek gátlásaul tiltotta meg a' ns vármegye, hogy gabonanemü természetnyeiteket e' hitvány italra ne vesztéssétek, azokból pálinkát ne főzzetek.

Fájdalom! hogy már a' magyar nép is annyira rabja lett ezen utálatos italnak; melly csak néhány évek előtt is, mértékletes borivással megelégedve, büszkén vetette meg e' hitvány italt. Ezt igazolja ama' régi szokás is, hogy a' magyar soha se kér vagy ád pálinkáralavót, hanem borralavót. Milly derék, erős, piros volt a' magyar nép, és milly jól birta magát egy paraszt gazda azelőtt, míg e' csúf ital divatba nem jött! Borral éltek jó kedvökben e' derék ősök, jó tiszta borral, mellyet tisztán szüreteltek, tisztán kezeltek és vele mértékletesen éltek. Ez az egésségnek nem árt, sőt a' jó tiszta bor, ha mértékletesen élsz vele, erőt ád. Egyébiránt csak igaz az, hogy nincs jobb, nincs egésségesebb ital a' tiszta — és mindig fris forrásból vagy gyakran kitisztított kútból merített — víznél. Isten, az embereknek ama' jó és gondos atyja, ezt rendelte természetes italunkká, 's ki bölcsébb, ki jobb orvos Istennél? A víz a' gyomrot erősíti, a' beleket tisztítja, ez a' betegnek is orvosság, és — pénzbe nem kerül!

Alkalom köztetek az ivásra annyi van, hogy végre

mindenikre elragad e' nyavala. Avagy nem valljátok-e meg pirulva rossz szokásaitokat, mellyekkel magatokat és az egész községet pusztítjátok? Nemde ha keresztelés van nálatok, isztok; ha házasság menyegző, isztok; ha halál, virasztás, isztok. A' különféle torokban, mellyeket tartani szoktatok, egyháznapi, bucsujárás, névnap' stb alkalmával mennyi pálinka, bor megy föl köztetek pazarlásig! Ha valamit eladtok vagy vesztek, áldomást isztok, melly gyakran többre megy, mint az alku' néhány garasai. De még midőn a' falu' tanácsában ültök, ha valamit a' helység' dolgában végeztek, gyakran ivással fejezitek be; mintha bizony ivás nélkül semmit se lehetne okosan végezni — és mennyire rúg ez évenként?! hiszen csak nem azért vállaltátok el a' falusi hivatalokat, hogy mellettök a' helység' rovására ihassatok. Böcsületért, a' közjóért; nem pedig ivásért kell a' helységnek szolgálni. Azért vajmi bölcsen cselekesznek azon uradalmi tisztek, kik e' rut szokást gátolják, és a' helység' rovására az ivást meg nem engedik. Halljátok, mit mond a' sz. irás: „Ki a' vendégeskedést szereti, kipusztul; ki az ivást kedveli, nem gazdagszik meg.“ (Péld. b. 6.) Küszöbölétek ki tehát ezen utálatos szokást előbb tanácsházaitokból, azután családi köröktökben is, higyétek el, boldogulni fogtok. Alakítsatok mérsékletit egyesületeket, mint ilyenek külszörszágokban már keletkeztek a' pálinkaivás' megszüntetésére, sőt már hazánkban is több helyeken. Mikép történik ez?

A' buzgó lelki pásztörök, kik a' népnek ideig és örök-ké tartó boldogságát szívükön viselik, folszólitották a' népet a' szentegyházban, hogy az annyira veszedelmes pálinkaivástól álljanak el, imádkozván Istenhez erősítő malasztért. Nem hangzott el sükeretlenül a' lelki pásztör szava; tüstént találkoztak többen, kik áthatva az igaz intéstől, és látva ezen italnak kártékonyosságát, elmentek a' plébános urhoz, és magokat bejelentették, hogy öök többé pálinkát nem isznak. Némelleyek általában minden szeszest italról lemondottak; némelleyek egyedül a' pálinkáról; má-

sok csak ismét a' mértékletességre tettek fogadást, azt igérve, hogy Isten' segedelmével majd lassanként szoktatják el magokat. A' plébános ur örömmel jegyzette föl őket fogadásaik szerint külön rovatokba, és ígéreteik' megtartására meg is esküdtette. 'S mi lett ennek eredménye? az, hogy már egy év mulva édes örömmel mentek csoportonkint a' plébános urhoz megköszönni annak atyai tanácsát és bölcs intézkedését. Egyik örömkönyes szemekkel jelentette, hogy számítása szerint mintegy 70 forint maradt meg kezében a' szeszes ital' nélkülözése miatt; a' másik derülten vallotta, hogy most egész esztendőn át nem volt beteg, mi addig, míg pálinkával élt, igen gyakran nyomorgatá őt. A' harmadik megilletődött vidámsággal jelenté: milly áldott békében élt ez év alatt feleségével, cselédeivel; nem volt köztük pörlekedés, szitkozódás, harag és egyéb botránkozás; mi azelőtt — míg szeszes italokat, és gyakran mértékletlenül ittak — sokszor földulta a' házi békét. Megszűntek az adósságok, meg a' rovásra hordatni szokott italokérti zsarolások is, most hála Istennek un. nekem is van, más szegényeken is segíthetek. A' negyedik tartózkodás nélkül bevallá: hogy mióta pálinkát nem iszik, azóta teste virgoney, mindenre gyors, elméje tiszta, értelme könnyű; holott azelőtt teste nehéz, tunya, esze homályos volt — és köszönte a' lelkiatya' okos találmányát. Ime édes atyámfiak! elóttetek a' példa, cselekedjete hasonlóképen, és hasznát látni fogjátok. Ha egy év alatt annyit lehet a' szeszes italok' mellőzéséből meggazdálkodni, mit gondoltok, mennyit lehet több évek alatt? ezerekre fog az menni, és nemde ennyi még segíthetne rajtatok? Töletek függ elfogadni. A' takarékoság, mértékletesség, ha kicsinyenként is vajmi sokat gyűjthet; míg a' pazarlás, ha apródonkint is igen sokat visz el, míg végre mindenből kipusztít és tönkre juttat benneteket.

Ennyi hiány, rossz számítás, pazarlás levén gazdálkodástokban, és ennyi csatornán folyván ki drága gabonátok, már magatok is átlátjátok, hogy ha boldogulni akartok, ezen csatornákat el kell zárnotok. Kiméljétek meg

tehát gabonátokat, azzal gazdaságosan és tisztán bánjatok, abból pálinkát ne főzzetek, se azért ne vesztegessétek; hanem takarítsatok meg mindig annyit, mennyi a' jövő esztendőre is — ha talán rosz termés érne benneteket — elég legyen. Igen, de helyetek nincs, hol azt bizton eltarthatnátok. Épen erről gondoskodott tek. ns. Esztergom vármegye, midőn említett közgyűlésében a' gabonának biztos helyen és épen eltarthatása végett elhatározta, hogy

III. Takarékmagtárak állíttassanak.

Mellyek a' főméltóságú Herczeg Primás és főtisztelendő Káptalan 's több uraságok által nagylelkűleg ajánlott anyagokból — a' jobbágyság' igás és kézi munkájával — az építőmestereket is a' ns vmegye' tehetősb tagjai fizetvén — föl is épülendnek nem sokára. Két illy magtár fog fölállítatni a' vármegye' két kerületében, az egyik Táthon, a' másik Muzslán, olly czélszerűen, hogy abban a' gabona épségben több évekig elállhat biztosan a' vármegyének fölügyelése alatt, és pedig olly mennyiségben, hogy az azokba elérő gabona előforduló szükség' esetén e' megyében a' hiányt pótlani elég lenne. De hát mi haszon fog ebből rátok is háromlani, és mikép? Ime értsétek meg annak kezelésmódját:

Ezen magtárakba bő termés' idején — a' kegyes földes uraságok ingyen is fognak ebbe gabonát adni — a' jobbágyak bele tehetnek annyit, mennyit akarnak. Mennyit szállít bele valaki, az pontosan följegyeztetik, és arra mindig joga van, úgy, hogy ha veszedelem éri, vagy nincs termése, illy esetben a' magtárba szállított gabonáját, mint sajátját, épen olly mértékben, mellyben beadta, minden díj nélkül kiveheti és hasznára fordíthatja. Jó terméskor ismét tehet bele, 's így bármilly jobbágy, ki ebbe gabonát szállít, akármilly veszély' esetére biztosítva van, és nem lesz kénytelen szűk esztendőben kenyérre vagy vetésre való gabonát drágán, gyakran javainak, marháinak elvesztegetésével vásárlani. Ennek nagy hasznát már kiki átláthatja. Jóllehet pedig ezen tűzellenes

épületekben a' gabona a' levegő által átjártván, több évekg épen áll, mindazáltal az mindig fris gabonával válthatatik föl, a' régiebben pedig tul lehet adni. Ha olly valaki akarna onnét gabonát kapni, ki bele nem tett, és szegény jobbágy volna, annak folyamodására a' vármegye adna ugyan, de mérsékelt áron, mellyen ismét gabonát venne és e' magtárba tenné; vagy adna kölcsön mérsékelt kamatra. Több évi ingyen adakozások és most említett kamatozásokból nyereség' esetére végre e' magtár csupán ingyen gabonából állana, 's ekkor szükség' idejében abból a' jobbágyoknak kölcsön adatnék vagy csekély kamatra, vagy épen kamat nélkül. Mindezekből a' takarékmagtárak' nagy haszna kézzel fogható, mellyek nem csak a' nyereszkedők' zsarolása-, de még — mitől Isten mentsen! — éhség ellen is illy biztos mentő eszközü szolgálhatnának. Azonban az is világosan érthető a' mondotakból, hogy, mivel ezen magtárakban a' gabona összevegyítették, azokba csak emberül kitisztított vetetik be; nehogy az, ki szép tisztát tett be, mikor kiveszi, poros, szemetes gabonát kapjon; de hisz' már fölebb is említett, hogy az illy poros, szemetes gabona hamar meg is romlik.

Atyafiak! képzeljétek most már magatokat olly szerencsétlen helyzetben — millyenben tán nem egyszer voltatok is, — hogy valamely csapás végett gabonátok nem volt se kenyérre, se vetésre; se pénzetek vásárlásra, főkép ha igen drága volt. Nemde jól esett volna akkor, ha a' bő esztendők' fölöslegét, mellyet akkor meg sem éreztetek, most egyszerre tiszta, fris és jószemü gabonában ingyen kivehetnétek, ugy-e olly jól esnék ez, mintha ajándékban kapnátok? és milly könnyü lesz így fölakadt gazdaságotokat minden nagyobb költség vagy adósság nélkül tovább folytatnotok. Ezt csak a' takarékmagtárak eszközölhetik.

Talán emlékeztek a' sz. írásban Farao király' álmára, a' Nilus' vizéből kijövő hét kövér és más hét sovány

tehenre, és hogy e' hét sovány az előbbi hét kövér tehenet fölemésztette. Azt is tudjátok, mikép fejtette meg ezen álmot az egyiptusi József, ki ezen álomfejtés által a' tömlöcz' fogságából kiszabadult és alkirálylyá tétetett, kedves atyját, testvéreit és Farao király' egész népét mentvén meg az éhhaláltól, midőn azt mondá : a' hét kövér tehen hét bő — a' hét sovány pedig hét szűk esztendőt jelent; és e' hét sovány esztendő föl fogja emészteni ama hét termő esztendőnek minden gabonáját. Tanácsolá tehát a királynak, hogy ama' hét bő esztendőből a' gabonát ne vesztegessék el, hanem takarítsák meg, miként majd a' hét sovány esztendőben legyen miből élniök. 'S valóban úgy történt. A' kinek füle van a' hallásra, hallja meg, és a' ki fölfoghatja, fogja föl!

A' tapasztalás idővel bővebben meg fog benneteket a' takarékmagtárak' haszna felől győzni; ezt már más nemzetek, sőt némelly magyar vármegyék' példái is minden kétségen túl helyezték.

Im' ezek azok, mikről a' tek. ns. vármegye' határozatának szellemében hozzátok bővebben és körülményesen szólani kívántam, 's részint hibáitokat fődöztem föl, részint rossz szokásaitokat terjesztettem elő, kimutatván a' teendőket a' jobb gazdálkodásra, mit minden esetre el fogtok érni, ha gabonáitokat nagyobb buzgalommal fogjátok betakarítani, nagyobb figyelemmel kezelni, tisztán tartani, pálinkára és egyéb hiábavalóságokra nem vesztegetni; a' pálinkaivástól, mint erkölcs, egészség, bőcsület és gazdaság-gyilkolótól tartózkodni, 's végre fölösleg gabonátokat a' közös takarékmagtárban megtakarítani. Ugy hiszem, ti sokkal okosabbak vagytok, mint hogy ezekre föl ne eszmélnétek; szívetek még nem romlott, hogy a' jó tanácsot el ne fogadnátok, főkép ha tudjátok, hogy az, őszinte szívből és jóakaróitoktól ered, kik boldogoknak tartandják magokat, ha ezen üdvös tanácsok' elfogadása által titeket szerencsésekké tehetnek és hanyatló állásukból jó lábra állíthatnak. Éljetek boldogul!

